

УДК 811.112.2:378.018.43

ЕЛЕМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ КУРСІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

О.Ю. Літінська, канд. філос. наук, О.Ю. Малая, канд. філол. наук (Харків)

У статті представлено методичні та технологічні можливості дистанційного викладання теоретичних та практичних курсів на факультеті іноземних мов: система флеш-карток, віртуальні тренажери, запис фонетичних завдань на аудіоносії, онлайн-консультування, тандем-робота, використання навчальних інтернет-ресурсів, прослуховування підкастів та аудіоматеріалів, перегляд відеоматеріалів, злиття десктопів, інтернет-телефонія, платформа соціальної мережі та Moodle.

Ключові слова: Moodle, дистанційна освіта, флеш-картки, віртуальний тренажер, тандем.

Литинская О.Ю., Малая О.Ю. Элементы дистанционного обучения в преподавании теоретических и практических курсов на факультете иностранных языков. В статье представлены методические и технологические возможности дистанционного преподавания теоретических и практических курсов на факультете иностранных языков: система флеш-карточек, виртуальные тренажеры, запись фонетических заданий на аудионоситель, онлайн-консультирование, тандем-работа, использование обучающих интернет-ресурсов, прослушивание подкастов и аудиоматериалов, просмотр видеоматериалов, слияние десктопов, интернет-телефония, платформа социальной сети и Moodle.

Ключевые слова: Moodle, виртуальный тренажер, тандем, флеш-карточки, дистанционное образование.

Litinska O.Y., Malaya O.Y. Elements of Distance Education in Theoretical and Practical Courses at the Department of Foreign Languages. In the paper we present methodical and technological opportunities aimed at providing learning of theoretical and practical courses to an off-campus students at the department of foreign languages: flash-cards, virtual training, digital audio recording, online-consultancy, tandem-method, eLearning, podcast, audio and video resources, screen sharing, VoIP, social network and Moodle.

Key words: Moodle, virtual training, tandem, flash-cards, distance education.

У цій статті ми розглянемо методичні можливості дистанційного викладання на факультеті іноземних мов на прикладі трьох нормативних дисциплін, практичної дисципліни «Німецька мова (друга іноземна мова)» на першому курсі, дисципліни «Теорія та практика перекладу німецької мови» на третьому курсі та теоретичної дисципліни «Історія лінгвістичних вчень» на п'ятому курсі, у перші два місяці другого семестру.

Актуальність проведеного дослідження зумовлена соціальним замовленням: впровадження елементів дистанційного навчання не лише підвищує якість засвоєння матеріалу у комбінації з очною формою навчання, а й дозволяє викладачеві

підтримувати зв'язок зі студентами, надавати їм знання та розвивати їх уміння та навички в умовах, коли аудиторні заняття через суспільно-політичні причини стають неможливими.

Об'єктом аналізу є шляхи реалізації мети та завдань навчальних дисциплін на факультеті іноземних мов в умовах тимчасового впровадження елементів дистанційної освіти, а предметом – проблеми, що постають за таких умов, та способи їх вирішення завдяки застосуванню інтернет-технологій.

Мета цієї статті – проаналізувати технологічні можливості впровадження елементів дистанційної освіти у викладанні теоретичних та практичних

курсів на факультеті іноземних мов, виявити проблеми, що виникають у реалізації мети та завдань навчальних дисциплін за таких умов, та навести способи вирішення цих проблем.

Розвиток дистанційної освіти має потужну теоретичну базу: так, за Бухаровою А.В. [10], наразі існує близько двох тисяч наукових робіт, присвячених проблемам дистанційної освіти, з них близько двохсот сорока стосуються розробки навчальних курсів, їх структури та засобів передачі матеріалу [11]. Проте новітні технології стрімко розвиваються, надаючи нові можливості викладання, крім того, бракує конкретного опису дій викладача, які сприяли б реалізації мети та завдань відповідної навчальної дисципліни в умовах тимчасової дистанційної освіти. Саме тому ми розглядаємо методичні можливості тимчасового дистанційного викладання на прикладі конкретних навчальних дисциплін, які забезпечені навчально-методичними комплексами з чіткою постановкою мети та завдань курсу.

Викладання практичної дисципліни «Німецька мова» центрується навколо двох аспектів, лексико-граматичного та мовленнєводіяльнісного, які мають розвинути у студентів практичне володіння мовою на рівні А1 (у відповідності з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти) з додержанням орфоепічних, граматичних, лексичних норм (читання, аудіювання, письмо, усне діалогічне та усне монологічне мовлення, переклад з німецької мови українською, переклад з української мови німецькою).

За викладання лексико-граматичного аспекту дисципліни в умовах тимчасової дистанційної освіти студентам пропонується самостійно вивчати лексику, передбачену програмою – з умовою перевірки успішності такого вивчення вже в очному форматі. У спілкуванні чатом необхідно постійно нагадувати студентам про завдання, які вони мають виконати, і переконувати їх, що матеріал, розрахований на місяць, неможливо вивчити за один день.

Особливо ефективною для засвоєння лексичного матеріалу є програма «Anki» [1], що базуєть-

ся на техніці навчання за допомогою повтору лексичних одиниць з певними інтервалами (т. зв. флеш-картки). Програма включає колоди (набори) карток з лексичним матеріалом, скачати її можна безкоштовно на сайті <http://ankisrs.net/>. Встановивши програму на комп'ютері або мобільному приладі, студент може створити власну колоду, або ж скачати колоду з сайту. Кожна картка включає чільну та зворотну сторони. Програма показує чільну сторону картки, а студент має згадати, що знаходиться на зворотній. Згадавши (або зрозумівши, що не може згадати), студент вибирає опцію «Показати відповідь». Після цього він має вказати, наскільки легко йому було згадати відповідь: треба вибрати з чотирьох варіантів – «Не пам'ятаю», «Пам'ятаю», «Знаю», «Дуже легко». Від цього залежить, коли програма знов покаже цю картку. Якщо студент обирає варіант «Дуже легко», ця картка з'явиться знов через сім днів, «Знаю» – через три дні, «Пам'ятаю» – наступного дня, «Не пам'ятаю» – у цьому ж сеансі. Програма також демонструє, скільки ще карток у колоді, скільки лексем вже було вивчено (за поточний сеанс і з початку користування програмою), скільки часу залишилося до кінця сеансу. Працювати у цій програмі необхідно щоденно, проглядаючи картки протягом десяти хвилин. Під час одного сеансу роботи студент знайомиться з двадцятьма новими лексемами, що суттєво сприяє підвищенню лексичної компетенції [12].

Якщо на сайті «Anki» немає колоди з активної лексичної теми, можна запропонувати студентам усією групою взяти участь у проекті створення такої колоди за матеріалами базового підручника курсу (програма передбачає функцію «злиття колод»). Крім того, особиста причетність до створення колоди може слугувати психологічним мотиватором і підвищити зацікавленість студентів у засвоєнні лексичного матеріалу та особисту відповідальність.

Теоретичний граматичний матеріал можна надати у текстовому форматі – якщо студентам буде щось незрозуміло, вони зможуть поставити відповідні питання у чаті або форумі відповідної

платформи. Оскільки виконання лексико-граматичних вправ у звичному аудиторному форматі є неможливим, такі вправи можна замінювати інтернет-тестами і вправами, що перевіряються програмним забезпеченням ресурсу (інтернет-тренажерами). Знайти відповідні завдання можна, наприклад, за посиланнями:

- <http://www.deutsch-lernen.com>,
- <http://online-lernen.levrai.de>
- <http://www.schubert-verlag.de/aufgaben>

Відповідно, завдання викладача – відшукати в інтернеті такі вправи і надати студентам точні посилання, завдання студента – їх виконати. Контроль за їх виконанням з боку викладача неможливий, тому важливо донести до студента думку про те, що без виконання цих вправ він не зможе розвинути у себе релевантні уміння та навички.

У свою чергу, перевірка перекладних лексико-граматичних вправ у інтернет-спілкуванні можлива: студенти надсилають виконані вправи викладачеві, викладач перевіряє успішність їх виконання та письмово пояснює студентів його помилки.

Традиційне читання та переклад німецького тексту можна модифікувати для дистанційного навчання: студенти начитують текст на аудіоносій, тренуючи свої фонетичні навички, та надсилають створений ними файл викладачеві, який перевіряє успішність виконання цього виду роботи та коригує вимову студента. Переклад тексту українською надсилається у текстовому форматі.

Аспект мовленнєвої діяльності передбачає роботу студентів, спрямовану на розвиток навичок читання, аудіювання, письма та усного мовлення.

Для розвитку навичок читання студентів пропонується читати передбачену програмою літературу (у нашому випадку – це книга Theo K. “Superstar” [9]). Студент самостійно обробляє книгу (з розрахунку дві глави на тиждень) і, якщо щось у тексті йому не зрозуміло, консультується з викладачем у режимі онлайн.

Розвиток навичок аудіювання не викликає ніяких проблем у дистанційному навчанні: викладач, як і раніше, підбирає відео- та аудіоматеріали, які студенти переглядають і прослуховують

вдома. Надзвичайно ефективним є перегляд художніх фільмів німецькою мовою (у зв’язку зі специфікою німецьких діалектів доцільно на першому курсі обирати перекладні фільми, знайомі глядачеві) та прослуховування аудіокурсів (наприклад, підкастів, таких, як <http://www.germanpod101.com/> [3]). Завдання викладача – знайти точні посилання на фільми та інші відео- та аудіоматеріали та детально прояснити об’єм необхідної роботи студенту. Виконання цього виду роботи також не контролюється.

Для розвитку навичок письма студентів пропонується писати твори на передбачені програмою теми та надсилати їх викладачеві. Для розвитку навичок читання і письма існують навчальні ресурси, побудовані за принципом соціальної мережі. На цих ресурсах пропонується інтерактивне навчання та письмове спілкування з носіями мови. Прикладами таких ресурсів є <http://lang-8.com> та <http://www.livemocha.com>. На таких сайтах користувачі працюють у тандемі – носії мови допомагають тим, хто їх мову вивчає. Зареєструвавшись на цих сайтах, студент вказує свою рідну мову та мову, яку він вивчає. Потім він веде на відповідному сайті блог, створюючи короткі тексти на довільну тему і розміщуючи їх у блозі у вигляді постів. Пост студента з’являється у ленті новин користувачів, для яких його мова, що вивчається, є рідною. Ці користувачі коментують та правлять його пост, вказуючи, яких помилок він припустився, та як висловити ту ж думку було б краще. Крім того, користувачі, що працюють у тандемі, спілкуються один з одним, створюють групи, підписуються на оновлення один одного.

Особливу проблему за умов дистанційної освіти становить розвиток навички усного мовлення. Видається можливим спілкування викладача і студента у режимі відеоконференції (усний переказ домашнього читання, обговорення проробленого відеоматеріалу, розмова на передбачену програмою тему), проте через брак робочого часу, зумовлений спілкуванням один-на-один, ефективність розвитку відповідної навички суттєво знижується. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо: 1) інтенсифі-

кувати розвиток цієї навички вже після завершення дистанційного етапу освіти; 2) рекомендувати студентам відвідувати розмовні дискусійні клуби та спілкуватися з носіями мови у інтернет-просторі.

Викладання дисципліни «Теорія та практика перекладу німецької мови» передбачає формування та розвиток навичок та вмінь студентів у царині перекладу з німецької мови на українську та з української на німецьку текстів різної тематики в усній та письмовій формі на рівні В1 у відповідності з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Курс передбачає навчання основних видів перекладу: за діями перекладача – усного послідовного, з аркушу, письмового; за характером текстів, що перекладаються – громадсько-політичного та економічного.

В умовах тимчасової дистанційної освіти видається доцільним зосередитись на розвитку навичок письмового перекладу: викладач надає матеріали до перекладу, а студенти надсилають йому виконані завдання у текстовому форматі. Практичне тренування усного перекладу варто перенести на час, коли навчання повернеться до очної форми. Щоб запобігти послабленню навичок усного перекладу студентам необхідно самостійно розвивати навичку аудіювання (за вказаними вище дидактичними методами). У такій ситуації викладач має надавати студентам конкретні посилання на аудіо- та відеоматеріали та наполегливо переконавати студентів у необхідності виконання цього виду роботи, оскільки безпосередній контроль за виконанням такого типу завдань видається неможливим.

Викладання дисципліни «Історія лінгвістичних вчень» ставить на меті ознайомлення студентів з історією розвитку мовознавчої думки від стародавнього світу до сьогодення, відповідно, передбачає надання суто теоретичної інформації. Викладач має надати студентам навчальну літературу та першоджерела до курсу, конспект лекцій та файл презентації у системі PowerPoint. Проте такий формат надання інформації без лекційного супроводження може викликати проблеми у засвоєнні матеріалу, особливо у студентів зі схильні-

стю до аудіального сприйняття інформації. Сучасні технології надають декілька можливостей вирішення цієї проблеми: викладач може записати свою лекцію на відео, розмістити відповідний файл на файлообміннику та надати посилання студентам, або ж провести лекцію у форматі відео-або аудіоконференції. Паралельно до цього формату доцільно застосовувати програму JoinMe, розроблену для надання доступу до свого десктопу іншим користувачам. Запустивши програму, викладач може демонструвати слайди або інший наочний матеріал студентам на власному десктопі, читаючи лекцію у аудіоформаті за допомогою інтернет-телефонії.

Окрему проблему становить вибір віртуального навчального середовища. На наш погляд, спілкування зі студентами може відбуватися за допомогою програми «Skype», блогу (на базі соціальної мережі) або ж спеціально розробленої для дистанційної освіти системи управління курсами Moodle. Кожен з цих варіантів має певні недоліки і переваги. Можлива й комбінація з декількох середовищ.

Скайп дозволяє спілкування зі студентами яку форматі один-на-один, так і створення спільного чату для всієї навчальної групи і викладача: у цьому чаті викладач може розміщувати посилання на усі матеріали, відповідати на запитання студентів, а вже у приватному спілкуванні приймати виконані завдання від студентів та проводити усну практику. Хоча відеоконференція у цій програмі є платною, аудіоконференція з багатьма учасниками залишається безкоштовною, що дозволяє читання лекцій та усне спілкування з групою студентів. Видається необхідним створити окремий (робочий) акаунт скайпу, який буде ввімкненим у робочий час (у нашому випадку – 6 годин на тиждень). Про час і правила роботи у скайпі можна окремо домовитись зі студентами. Студенти теж мають створити акаунт виключно для навчання, інакше повідомлення від інших користувачів будуть їх відволікати.

Блог (наприклад, на платформі соціальної мережі «Вконтакте») сприяє наочності, дозволяючи безпосереднє розміщення таблиць, схем, малюнків,

аудіо- та відеоматеріалів. Тут можлива передача файлів, письмове спілкування один-на-один та у чаті. Значним недоліком такої платформи для віртуального навчального спілкування є неможливість здійснювати дзвінки і спілкуватися зі студентами усно, а також висока вірогідність того, що студент під час заняття буде відволікатися на новини та повідомлення інших користувачів.

Платформа Moodle [6] є системою управління навчальним процесом, вона орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами, може бути використана для створення повноцінних дистанційних курсів або для підтримки очних курсів. Вагомою перевагою Moodle є можливість безкоштовного та індивідуального користування: достатньо завантажити програму на персональний комп'ютер та мати постійний доступ до Інтернету. Головні функції системи зосереджено у трьох вузлах: це система управління курсами (CMS), система управління навчанням (LMS) та віртуальним навчальним середовищем (VLE). Зокрема, за допомогою Moodle користувачі мають можливість створювати та здавати завдання, брати участь у дискусійних форумах, завантажувати файли, проводити оцінювання, обмінюватись повідомленнями, створювати календар подій, створювати анонси подій, проводити онлайн тестування та ін. Moodle може залучатися для ефективного вирішення проблеми контролю знань студентів: за допомогою інструментів Moodle можна створити базу тестових та творчих завдань, завдань з перекладу, тощо та графік їх виконань. Система чітко фіксує дату та навіть час виконання тесту або вправи. Несвоєчасне виконання «карається» автоматичним зниженням оцінки. Недоліком цієї платформи є її технічна складність та необхідність витратити велику кількість часу на створення та упорядкування завдань.

Перспективи дослідження вбачаємо у експериментальній перевірці ефективності запропонованих методик тимчасового дистанційного навчання та виділенні чітких методологічних настанов щодо надання студентам знань та розвитку їх умінь і навичок в умовах, коли аудиторні заняття тимчасово стають неможливими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anki: friendly intelligent flashcards [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ankisrs.net/> 2. Ernst R. Deutsch lernen [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.deutsch-lernen.com> 3. Learn German with GermanPod101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.germanpod101.com/> 4. Let our community of native speakers support your language learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lang-8.com> 5. Livemocha: Free Online Language Learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.livemocha.com> 6. Moodle [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moodle.org/> 7. Online lernen - Online Übungen. Das kostenlose Lernportal für die Schule - Online üben und lernen [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online-lernen.levrai.de> 8. Online-Aufgaben Deutsch als Fremdsprache [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.schubert-verlag.de/aufgaben> 9. Theo K. Superstar / Klara Theo. – Berlin : Langenscheid, 2006. – 40 S. 10. Бухарова А.В. Развитие теории и практики дистанционного образования в России и за рубежом в 80-е годы XX – начала XXI века : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец.13.00.01 «Общая педагогика» / А.В. Бухарова. – Ростов-на-Дону, 2002. – 21 с. 11. Снегурова В.И. Методическая система дистанционного обучения математике учащихся общеобразовательных школ : автореф. дисс. на соискание учен. степени докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / В.И. Снегурова. – Санкт-Петербург, 2010. – 25 с. 12. Советы и секреты Anki [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=UHGWre0Nq4g>